

# Inledning: Barn, unga och demokrati

Jonathan Josefsson & Bengt Sandin

## Inledning

I Sverige uppmärksammar vi nu 100-årsjubiléet av införandet av allmän och lika rösträtt 1918–1921. Sedan reformerna i början av 1900-talet har rösträtten och valbarheten utvidgats och fler grupper har getts möjlighet till demokratiskt deltagande. Samtidigt som denna expansion av medborgarskap har inkluderat fler grupper än tidigare kvarstår begränsningar i demokratiskt deltagande för andra. Inte minst gäller detta i relation till de ca 20 % av Sveriges befolkning under 18 år som inte har rösträtt och inte är valbara till politiska församlingar eller som partiföreträdare. Att barn är medborgare och har rättigheter framstår idag som en självklarhet i en demokrati som Sverige. Barn under 18 års ålder har fått allt större erkännande som egna rättighetsbärare och allt fler välfärdsinstitutioner har utvecklats under 1900-talet för att representera barn och unga. I stor utsträckning har den politiska representationen av barn och unga de senaste decennierna inte minst handlat om att bygga institutioner, lagstiftning och procedurer för att skydda gruppens rättigheter i linje med FN:s barnkonvention. Men trots vad som kan beskrivas som ett historiskt genombrott för barn och ungas rättigheter så har underåriga inte getts möjlighet till samma politiska medborgarskap som den ”vuxna” befolkningen (Wall 2012, Cummings 2020). Sedan myndighetsåldern och åldersgränsen för att få rösta och vara valbar till politiska församlingar i Sverige fastställdes till 18 år 1974 så har frågan om åldersgränser och ungas demokratiska deltagande, även om den berörts i utredningar, lyfts fram i riksdagsmotioner och engagerat civila samhället, inte lett till några avgörande beslut eller förändringar (Josefsson & Sandin 2021).

Barns och ungas demokratiska och politiska representation har i stället tagit andra vägar. Inrättandet av Barnombudsmannen, Elevombudsmannen och

Jonathan Josefsson och Bengt Sandin är verksamma vid Tema Barn, Institutionen för Tema, Linköpings universitet.

E-post: jonathan.josefsson@liu.se; bengt.sandin@liu.se

Myndigheten för ungdoms och civilsamhällesfrågor, liksom implementeringen av barnkonventionen i sektorer som skola, vård, socialt arbete och kommunalt organiserade ungdomsråd har tydligt markerat att man från statsmaktens sida sett ett behov av att formalisera representationen av den unga grupp i samhället som inte har rösträtt eller är valbar till politiska församlingar.

Frivilligorganisationernas arbete för barns rättigheter kan också uppfattas som ett sätt att kollektivt representera barn och unga liksom alla de politiska och ideella ungdomsorganisationerna. Denna representation av barn och unga kompletterar naturligtvis familjerna som representant för gruppen i ett demokratiskt samhälle och pekar på myndigheters och samhällets övergripande ansvar för barns och ungas levnadsvillkor.

Dessa kollektiva former för demokratisk representation står samtidigt och delvis i konflikt med föreställningen om att också unga individer har rätt att representera sig själva och ges en egen autonom röst. Utvecklingen av barnpolitiken i Sverige och internationellt har från 1970-talet i allt större utsträckning betonat barns, inte bara sociala rättigheter, utan också politiska röst och rätt till delaktighet i beslut som rör deras individuella livsvillkor och samhällets långsiktiga utveckling. Krav på ökat politiskt inflytande har också väckts av barn och unga själva vilket till exempel illustreras genom deras deltagande i omfattande protester världen över i frågor om klimat, migration, demokrati, rasism, vapenkontroll, polisvåld och ojämlikhet (Bessant 2021, Giugni & Grasso 2021, Josefsson & Wall 2020).

Vi ser således en rad samhällsutmaningar som påverkar barn och ungas förhållande till demokrati och politisk representation. I det här temanumret har vi samlat ett antal empiriska och teoretiska undersökningar om barn och ungas egna demokratiska deltagande och hur de representeras av andra i en samtida demokrati som Sverige. På detta sätt vill vi bygga vidare på de pågående kritiska diskussionerna inom statsvetenskapen om demokrati och representation (Disch 2019, Nagel & Smith 2013, Pitkin 2004, Runciman 2007, Urbinati & Warren 2008) och en växande mängd studier om barn, unga och politik (för några exempel se Sandin et al kommande 2022, Beier 2020, Bessant 2021, Cummings 2020, Goddard et al 2005, Nakata 2015, Holzscheiter 2010, Holzscheiter et al 2019, Kallio & Häkli 2013, Wall 2021). Vi vill därmed också peka på några av de möjligheter som ett särskilt fokus på barn och unga som politiska subjekt kan erbjuda för vår grundläggande förståelse av demokrati och politisk representation.

## **Demokrati och politisk representation i ljuset av barn och unga**

Under 1960- och 1970-talet kan vi se hur det akademiska intresset för unga människors rättigheter och demokratiska deltagande fick ett ökat genomslag (Hawes 1991, Margolin 1978, Holt 1974, Schrag 1975, Grossberg 2012). Det skedde i ett

internationellt sammanhang av medborgarrättsrörelser och en samhällsvetenskaplig forskning som i större utsträckning kom att intressera sig för de bredare samhällslagrens historia och samtida levnadsvillkor. I kölvattnet av arbetet med FN:s konvention om barnets rättigheter som antogs 1989 och en rad andra nationella och internationella förändringsprocesser, kom den akademiska litteraturen om barn och unga som rättighetsbärare, deras deltagande och rätt att bli hörda att växa markant under 1990-talet (Archard & Macleod 2002, Broberg 1993/94, Hallet & Prout 2003, Lundy 2018, Quennerstedt 2013, Reynaert et al 2009).

I ett svenskt sammanhang har forskning i fältet fokuserat på barns och ungas erfarenheter av mötet med välfärdsinstitutioner och hur politik om barn och familj har utvecklats i relation till välfärdsstaten. Ett exempel på detta är hur den barndomshistoriska forskningen har problematiserat barns aktörsskap i relation till samhällets åtgärder i olika avseenden (Bergman & Johansson 2002, Hallberg 2017, Lindgren 2006, Littmark et al 2018, Lundström 1993, Sandin & Halldén 2003, Sundkvist 1993, Weiner 1994, Sjöberg & Sköld 2021).

På senare år har svensk liksom internationell forskning i stor utsträckning präglats av frågor om Barnkonventionens implementering (Holzscheiter et al 2019, Leviner 2018, Ponnert & Sonnander 2019, Reynaert 2009, Quennerstedt 2013). I en annan del, som anknyt till discipliner som historia, sociologi och statsvetenskap, har studier också empiriskt och teoretiskt uppmärksammat hur barn och unga har agerat som politiska aktörer och på olika sätt har protesterat mot orättvisor och krävt ökat demokratiskt inflytande (Bessant 2021, Cummings 2020, Giugni & Grasso 2021, Josefsson & Wall 2020, Pickard 2019, Taft 2019). Även om dagens politiska proteströrelser som drivs av barn och unga både i forskning och i offentlig diskussion ofta framställs som ett historiskt nytt fenomen, till exempel i samband med de globala klimatprotesterna (Holmberg & Alvinus 2020, Wahlström et al 2019), så visar forskningen snarare att barn och ungas politiska mobilisering riktad mot det politiska etablissemang har varit återkommande och kännetecknande för 1900- och 2000-talets politiska historia. Från politisk organisering i samband med demokratiseringsprocesserna i början av 1900-talet, via skolstrejker, medborgarrättsrörelser och internationella freds- och miljörörelser under seklets mitt fram till senare tids globala mobiliseringar för rättvisa, fred, progressiv klimatpolitik och mot rasism, polisvåld och utvisningar av asylsökande (Berggren 1995, Bessant 2021, Cunningham & Lavalette 2016, Myers 2014, Bocking-Welch 2016, Heidenblad & Kaijser 2018, Kotek 2003, Hinton 2020, Josefsson 2017). På senare år har särskild uppmärksamhet också ägnats barns och ungas politiska deltagande och mobilisering i sociala medier (Bäck et al 2019, Billur 2020, Buhre 2022, kommande) och internationella politiska arenor (Beier 2020, Beier & Tabak 2021, Holzscheiter 2010, 2016; Thew 2019, Kwon 2019). Denna forskning har i sin tur också fördjupat de teoretiska diskussionerna om var, hur och när barn och unga handlar politiskt och vad detta får för konsekvenser för hur vi ser

på demokrati och representation (Josefsson & Wall 2020, Nakata & Bray 2020, Nishiyama 2017, Rollo 2021, Wall 2012, 2022).

Även om barn och ungas rättigheter och politiska deltagande har fått allt större erkännande de senaste decennierna, så har forskare också fört en kritisk diskussion om vilka de politiska effekterna av detta är. Man har noterat att implementeringen av barns rättigheter att delta inte självklart innebär att barns och ungdomars livssituation förbättras eller att ungas upplevelser av orättvisor erkänns (Josefsson 2017, Quennerstedt 2013, Reyneart et al 2012). Även om institutionaliseringen av barns och ungas rättigheter har skapat nya utrymmen för deras deltagande i beslutsprocesser som berör dem, så har denna samtidigt blivit ett instrument för, och en integrerad del av, artikuleringen av en rad olika politiska intressen och olika aktörers möjligheter att styra, reglera och kontrollera barn och unga (Gallagher & Gallacher 2008, Hart 2013, Hellet & Prout 2003, Holzscheiter et al 2019, James 2007, Kwon 2019, Sandin 2018).

I statsvetenskaplig forskning har diskussionen om ungas demokratiska deltagande bland annat fokuserat på jämförande och kvantitativa studier av ålderns betydelse i framförallt den myndiga delen av befolkningen för rösträtt och i förhållande till valdeltagande, attityder, tillgång till politiska ämbeten, medborgerlig kompetens och politiska effekter av reformer (Amnå et al 2016, Eichhorn & Bergh 2020, Eichhorn & Berg 2021, Hart & Youniss 2017, Sundström & Stockemar 2021, Stockemar & Sundström 2019, Öhrvall 2018). Det rör sig om en tradition som slogs an redan tidigt i svensk statsvetenskaplig forskning genom exempelvis Herbert Tingstens arbete på 1930-talet och som också uppmärksammade de yngre väljarnas politiska mobilisering (Tingsten 1937). Sedan 1990-talet kan vi notera hur mycket av forskningen om politiska attityder och väljarbeteenden har uppmärksammat ungas minskade engagemang för politik och demokrati (Amnå 2009, Dahl 2018, Martin 2012, Sloam 2016, Norris 1999) samtidigt som unga människors deltagande i traditionella politiska former förefaller ha minskat till fördel för andra kollektiva och frågespecifika mobiliseringar på sociala medier och i utomparlamentariska proteströrelser (Bessant 2021: 3, Pickard 2019).

I ett annat stråk har statsvetare och politiska filosofer ägnat uppmärksamhet åt politiskt teoretiska frågor om huruvida och i vilken utsträckning barn och unga bör få rösta och vara valbara, och i sådana fall på vilka grunder och vid vilken ålder (Chan & Clayton 2006, Cowley & Denver 2004, Hart & Youniss 2017, Wall 2014, 2021, Eichhorn & Bergh 2020, Cummings 2020, Holt 1974, Schrag 1975). Även i ett svenskt sammanhang har denna fråga tagits upp under årens lopp av både statsvetare, historiker och kulturvetare (Beckman 2018, Gustafsson 2001, Olson 2008, Rönnberg 2014, SOU 2016:5, Weibull & Kung 1987). Argument har presenterats för och emot sänkningar, eller helt borttagande av åldersbegränsningar av rösträtten, men också mer principiella frågor om var gränserna för demos och politiskt medborgarskap ska dras.

Forskning har också uppmärksammat hur man principiellt kan förstå sänkningarna av rösträttsåldern i Sverige under 1900-talet. Ludvig Beckman ställer frågan om vilka intressen som motiverat aktörerna och vilka idéer som tjänat som motiv och format argumenten för beslut om förändringar i rösträttsåldern och konstaterar att rösträttsålderns förändring närmast kan förklaras av partiernas egennyttan och med syfte att nå valframgång (Beckman 2018). I sin studie av förändringar i rösträtts- och valbarhetsåldrar under 1900-talet visar Jonathan Josefsson och Bengt Sandin att de höjningar som skedde i rösträttsåldern i samband med reformerna 1909 - 1921, från 21 år till 24/23 år till andra kammaren och kommunerna, och 27 år till landstingen och till första kammaren, hade stor betydelse för att nå en kompromiss om "Allmän och lika rösträtt" och möjliggöra en kontrollerad övergång till demokrati (Josefsson & Sandin 2021).

Höjningen av rösträttsåldern i samband med införandet av allmän och lika rösträtt, då kvinnor fick rösträtt, innebar därmed samtidigt att en stor grupp unga, myndiga och politiskt aktiva undantogs från utvidgningen av rösträtten. Det skulle dröja ända till 1930- och 1940-talet innan det politiska läget möjliggjorde en sänkning av rösträttsåldern till 21 år och till 1960- och 70-talet då en sänkning och synkronisering av rösträtt-, valbarhets- och myndighetsåldern till 18 år skedde i och med 1974 grundlagsändringar.

Även om det från akademiskt och politiskt håll i Sverige sedan 1970-talet återkommande har framförts argument för att sänka rösträttsåldern till exempelvis 16 år eller ta bort den helt, och ett antal andra länder har sänkt rösträttsåldern till 18 år sedan 1980-talet (Eichorn & Berg 2021), så har frågan om ytterligare sänkningar hittills inte lyfts fram med högre politisk prioritet i Sverige. Delvis kanske detta kan förstås, till viss del motsägelsefullt, som ett uttryck för att barns rättigheter stärkts i en rad andra avseenden och att statsmakten istället har lagt tonvikten vid andra sätt att representera barn och unga, till exempel genom kollektiva institutionella lösningar och implementering av FN:s barnkonvention (se till exempel flera av bidragen i detta temanummer: Sandin et al, Gustafsson samt Josefsson).

På ett mer övergripande plan så har barns och ungas politiska roll i flertalet av standardverken om demokrati och politisk representation antingen negligerats eller endast berörts marginellt (se till exempel Christiano & Bajaj 2021, Dahl 1989, Gustafsson 2021, Pitkin 1967, Wall 2012). Barn och unga har i deras egenskap av att vara underåriga företrädesvis blivit betraktade som "blivande medborgare" eller som att stå utanför den politiska sfären (Beckman 2018, Besant 2021, Cummings 2020, Josefsson och Sandin 2021, Nakata 2015, Nakata & Bray 2020, Olsson 2008, Schrag 1975, Wall 2012, 2021).

Demokratiforskningen har, implicit eller explicit, i stor utsträckning utgått från antagandet om att politiska rättigheter och politiskt deltagande i första hand är förknippat med vuxna, det vill säga den myndiga delen av

befolkningen. Den grundläggande demokratiska principen om att alla de som berörs av politiken skall kunna påverka den förefaller inte ha uppfattats som en så intressant forskningsfråga när det rör barn och unga. Att representationen av unga tar andra vägar och ges andra innebörder i relation till familjen, civilsamhällesorganisationer, myndigheter eller professionella har också tilldragits begränsat intresse i huvudfåran av demokratiforskningen. I den bemärkelse har barn inte tagits på allvar som politiska subjekt, även om frågan om demokratins avgränsningsproblem under många år har rönt stor uppmärksamhet i statsvetenskapen.

Det svala intresset för åldersgränsernas betydelse för vilka som utgör "demos" och därmed ges tillgång till politiska rättigheter står i kontrast till den större uppmärksamhet som riktats mot kategorier som genus, etnicitet, klass och utländskt medborgarskap. Historiskt har barn och ungdomsgrupperna varit betydligt större än vad vi ser i Sverige idag och har därför också utgjort ett starkare hot eller en potentiell positiv förändringskraft. Till exempel stod cirka 40 % av Sveriges befolkning utan rösträtt på grund av åldersbegränsningarna efter införandet av "Allmän och lika rösträtt" 1921, och i delar av världen utgör idag de under 18 år upp till 50 % av befolkningen. Konflikter mellan barns och ungas krav på politiskt inflytande och hur de representeras av etablerade institutioner är därför en viktig fråga inte bara för demokratier i det globala nord, utan i högsta grad också i det globala syd (de Castro 2020).

Barndomen och ungdomen har kommit att representera en gräns mellan den myndiga och den omyndiga befolkningen, mellan de som kan representera sig själva genom traditionella politiska institutioner, och de som huvudsakligen representeras på annat sätt. Barndomen utgör därmed en central kulturell och social gräns med laddade politiska innebörder. Och som forskningen har visat är det också i högsta grad en historiskt föränderlig gräns som påverkar uppfattningar om hur barn representeras bäst (Sandin 2014). På detta sätt blir barndomen och åldersgränser viktiga för att förstå demokratins förändring och hur olika former av representation speglar centrala demokratiska värden och innebörder.

Till exempel, hur kan vi i ljuset av barn och unga studera och förstå grundläggande principer som att politiska representanter ska ges auktoritet att representera den grupp de företräder och ska kunna utkrävas ansvar? Många av de organisationer och myndigheter som har växt fram inom det svenska politiska systemet för att företräda barn och ungas röst och rättigheter har varken getts auktoriteten av gruppen barn och unga, eller kan utkrävas ansvar genom att avsättas till exempel genom val (Josefsson i detta nummer). I kontrast kan vi se hur exempelvis ungdoms- och elevorganisationer både kan ge auktoritet och utkräva ansvar genom interna demokratiska processer. Det är också uppenbart att samhällsförändringar och utvecklingen av barns rättigheter även har stimulerat alternativa lösningar för hur barn representeras. Inrättandet av

Barnombudsmannen och Barn- och Elevombudet var ett tydligt uttryck för viljan att politiskt representera barn och unga som kollektiv och som individer med utgångspunkt i FN:s barnkonvention, men som inte omfattar en möjlighet för unga individer att påverka politiken genom att välja representanter i allmänna val.

I ombudsmannskapet förefaller auktoriteten hämtas från nationell och internationell lagstiftning om barns rättigheter och experter, liksom genom att myndigheter och organisationer i återkommande undersökningar "lyssnar på barn". En i grunden paternalistisk lösning på ungas representation som stöds av barnkonventionens utgångspunkt att de under 18 år inte är helt beslutskompetenta och beroende av den "fortlöpande utvecklingen av barnets förmåga".

Som Hanna Pitkin (2004) med kraft understrukit, så betraktas representation allt som oftast som ett sätt att förverkliga demokrati, men som diskussionen ovan antyder så behöver vi också hitta sätt att studera den politiska representationen av barn och unga både som en fråga om inflytande och som en del av styrningen av samhället, barn och unga. Och som poängterats i den statsvetenskapliga debatten liksom i forskning om barn, unga och politik de senaste åren så finns ett behov av att studera demokrati och politisk representation också utanför den representativa demokratins traditionella institutioner (Disch et al 2019, Nagel & Smith 2013, Kallio & Häkli 2013, Wall 2012).

## Temanumrets bidrag

Hur kan vi då angripa dessa frågor? I följande avsnitt beskriver vi kort på vilka sätt de olika artiklarna i detta temanummer lämnar viktiga bidrag till vår förståelse för barn, unga, demokrati och representation. Ambitionen är, som vi påpekat ovan, inte att detta nummer ska vara heltäckande. Detta forskningsområde pekar fortfarande mot stora delar utforskad mark och det förefaller vara ett omöjligt uppdrag att i detta sammanhang fullfölja alla de vägar som öppnar sig. Istället vill vi ge några exempel på den forskning som görs idag och peka på hur man kan empiriskt och teoretiskt närmar sig dessa frågor i mötet mellan olika discipliner och fält. Vilka metoder, material, frågor och begrepp använder vi oss av för att utforska barn, unga, demokrati och politisk representation? Vilka resurser finns att tillgå i samtida studier av politik och på vilka sätt kan undersökningarna i detta nummer tillföra nya insikter om demokrati och politisk representation?

I den inledande artikeln, *Var går gränsen för statens ansvar? Upprättelseprocessen för dem som vanvårdats i samhällsvård i ett historiskt perspektiv på normalitet, aga och barns rättigheter* närmar sig Bengt Sandin, Johanna Sköld och Johanna Schiratzki tematiken barn, demokrati och representation med utgångspunkt i frågan om barn och vanvård. De granskar hur staten och dess myndigheter har agerat som företrädare för barn och deras rättigheter i

relation till individen, familjen och institutioner i framväxten av det svenska välfärdssamhället. I fokus står statens historiska och nutida ansvar för att skydda barn från våld, och vad som kan förefalla paradoxalt, hur staten i vissa fall också utövade våld i syfte att fostra. På ett övergripande plan väcker detta frågor om vem som för barns talan men också hur ansvar för detta kan utkrävas idag för historiskt begångna handlingar.

Deras analyser av lagar och författningar, stadgor, föreskrifter och förarbeten inom olika rättsområden under 1900-talet visar på de djupa rötter som frågan om barnskydd har i Sverige och hur gränser och normer för detta har förändrats över tid. Analyserna komplicerar bilden av att staten har agerat på ett enhetligt sätt. Istället visar de hur normförskjutningar och institutionella förändringar har skett i olika faser och i olika samhällssektorer och rättsområden. De visar också hur normförskjutningar fått konsekvenser inte bara för institutioners förändrade förhållande till barnaga, men också för hur staten först begränsat myndigheternas rätt att utöva aga och sedan begränsat föräldrars agarätt. Barns rätt till fysisk integritet förutsatte att man också hävdade att staten hade rätt att skydda barnen i familjen. Familjen stod inte utanför lagen. Artikeln anknyter till den "historiska vändning" inom demokratiforskningen som efterfrågar mer av noggranna empiriska undersökningar om demokratins multipla och icke-linjära ursprung samt betydelsen av specifika historiska, sociala, kulturella och ekonomiska förutsättningar för att förstå demokratins utveckling (Cappocia & Ziblatt 2010).

Artikeln lämnar också ett bidrag till vår kunskap om barn som rättighetsbärare genom att peka på de nationella historiska rötter som finns till barns rättigheter och hur dessa har förhandlats och formulerats successivt under framväxten av den svenska demokratin. En historieskrivning som skiljer sig från en idag vanligt förekommande föreställning om att barns rättigheter i första hand introducerades och spreds genom antagandet av internationella överenskommelser som FN:s konvention om barnets rättigheter 1989 och där idén om barns rättigheter mer eller mindre likställs med de artiklar och principer som fastställts inom ramen för internationell rätt. Artikeln visar också på vikten av att uppmärksamma samspelet mellan olika rättsliga områden och hur regleringen av statens ansvar inom den sociala barnvården, skolan och andra institutioner också påverkade förbudet mot aga i familjerna. Dynamiken i denna process ledde till ett tydligare och explicit ställningstagande för att barn, liksom vuxna, hade mänskliga rättigheter. Detta blev i sin tur grunden för den senare lagstiftningen och barnpolitiken.

Genom den historiska tillbakablicken kastar artikelns författare nytt ljus på statens samtida och historiska ansvar att skydda barn från våld i familj och statliga institutioner, och ifrågasätter grundprinciperna för den svenska upprätthållningsprocessen för barn som blivit utsatta för vanvård i den sociala barnvården från 1920-talet till 1980.



Också artikeln, *Historiska förändringar av ungdomars engagemang i civilsamhället – en demokratifråga?* har ett historiskt anslag. Johan Vamstad och Anders Kassman undersöker hur svenskt föreningsliv historiskt har givits en framträdande roll för ungas deltagande i det svenska samhället. De ger ett historiskt perspektiv på frågan om barns och ungas demokratiska representation som inte handlar om statens ansvar att skydda barn, som i föregående artikel, utan om ungas självorganisering och hur staten har strävat efter att säkerställa institutionella förutsättningar för ungas politiska deltagande genom att exempelvis erbjuda föreningsstöd. Vamstad och Kassman ger en viktig inblick i, och överblick av, det civila samhällets och ungdomsrörelsens funktion i ett demokratiskt samhälle för att, å ena sidan, skola in barn och unga till demokratiska medborgare, och å andra sidan, för att skapa arenor för demokratiskt deltagande här och nu. Deras artikel uppmärksammar ett kunskapsområde om barn och ungas representation och demokratiska deltagande i gränslandet mellan civilsamhällsforskning och ungdomsforskning. Den anknyter på detta sätt till forskning som tidigare påvisat hur ungdomen har påverkat demokratins villkor sedan tiden för införandet av allmän och lika rösträtt (Berggren 1995, Josefsson & Sandin 2021), under 60-, och 70-talens politiska mobiliseringar (Bessant 2021) fram till 2000-talets kamp för unga migranternas rättigheter och klimaträttvisa (Buhre 2022, Josefsson 2017, de Moor et al 2021). Demokratien har i många stycken byggt på att unga har engagerat sig och utgjort en stark förändringskraft. De unga har i perioder uppfattats som ett hot mot demokratiska värden och i andra fall som en tillgång eller möjlighet att förverkliga just sådana kärnvärden.

I detta sammanhang har staten uppenbarligen spelat en betydelsefull roll för ungas självorganisering. Samtidigt som staten har möjliggjort nya demokratiska arenor genom till exempel finansiering av ungdomsrörelsen, så har detta naturligt inneburit att ungdomsrörelsen har hamnat i beroendeställning till staten och blivit en etablerad del av styrningen av samhället. I många fall har ungas politiska mobilisering på senare år kommit att kopplas till enskilda frågor som klimat och migration och där man har sökt nya former för organisering och politisk representation genom demonstrationer på gator och torg, mobilisering i sociala medier och genom att aktivt ha valt att inte inordna sig i det etablerade förenings- och finansieringssystemet (se till exempel Gustafssons och Josefssons bidrag i detta temanummer). Detta väcker också frågor om i vilken utsträckning det civila samhället, i detta fall ungdomsorganisationer, genom att befinna sig i en finansiell och byråkratisk beroendeställning riskerar att bli föremål för statens styrning istället för att utgöra en kritisk motpol (Holscheiter et al 2019). Eller är det snarare så att statens stöd till ungdomsrörelsen har möjliggjort en kontinuerlig och institutionaliserad form för åtminstone vissa barns och ungas deltagande i demokratiska samtal och samhällskritik?

I artikeln, *Lyssnandets politik: barns och ungas politiska representation i en tid av restriktiv migrationspolitik*, närmar sig Jonathan Josefsson frågor om

ungas representation i relation till myndigheter och traditionella politiska institutioner som partier, riksdag och regering. Här ligger tonvikten vid huruvida de organisationer och myndigheter som skall representera barns och ungas intressen också gör det på ett sätt som svarar mot de intressen och behov som ungdomsgrupperna själva upplever. Artikeln belyser frågan om unga migranternas rätt att få stanna i Sverige och hur deras egna rättighetsanspråk kommer i konflikt med de rättigheter som säkerställs genom internationell och nationell lagstiftning om barns rättigheter, så som de förvaltas av nationella domstolar och myndigheter. Den knyter på så vis an till barndomsforskningen om hur myndigheter representerar barn och unga och agerar i deras namn (Gallagher & Gallacher 2008, James 2007, Peacock 2014).

Undersökningen granskar dels Barnombudsmannens agerande till stöd för och som representant för unga migranter inom ramen för dess formella myndighetsuppdrag, dels ungdomarnas egna krav och agerande. Artikeln visar hur gruppen av unga afghanska migranter inte uppfattade stödet från myndigheter och organisationer som tillräckligt och därför protesterade genom krav om rätten att få stanna i landet och att få representera sig själva gentemot makthavare. Protesterna sätter därmed fokus på frågan om demokratins förmåga till responsivitet mellan de styrande och olika samhällsgrupper, i det här fallet barn och unga (Dahl 1971, Disch 2011, 2019, Pitkin 2004). Det handlar således om det stöd som samhället ger till ungdomar utan egen formell röst i det demokratiska systemet.

Medan samtliga övriga bidrag till detta temanummer har riktat sitt fokus mot framförallt svenska sammanhang, så lyfter Linde Lindqvist i sin artikel, *Från välfärdsrättigheter till humanitär rätt: Om Sveriges roll i arbetet med FN:s konvention om barnets rättigheter, 1978–1989*, blicken mot omvärlden. Med utgångspunkt i den officiella FN-dokumentationen från förhandlingarna om FN:s barnkonvention 1978–1989 och arkivmaterial från svenska Utrikesdepartementet och svenska Rädda Barnen utmanar han den etablerade bilden av svenska regeringens förhållande till konventionsarbetet och hur detta förändrades över tid och i dialog med icke-statliga aktörer. I kontrast till gängse berättelser om att Sverige var ett av de drivande länderna i förhandlingarna om konventionen visar Lindqvist hur den svenska FN-delegationen inledningsvis i själva verket förhöll sig avvaktande till idén om en konvention om barnets rättigheter.

Den svenska delegationen såg arbetet med konventionen som ett led i att stärka välfärdsinstitutioner som till exempel utbyggd föräldraförsäkring, föräldrautbildning och barnomsorg. På denna punkt var detta tydligt ett uttryck för hur den svenska nationella politiken kring barn utformades med ett ökande statligt ansvar för barn och ungas sociala välfärd. Det var dock först från mitten av 1980-talet och efter påtryckningar från frivilligorganisationer som Sverige tog en mer aktiv roll i förhandlingarna. Detta innebar att Sverige i högre grad

kom att betona de humanitära aspekterna och de mänskliga rättigheterna på bekostnad av de tidigare välfärdspolitiska ambitionerna. Lindqvists analyser ger ett konkret och belysande exempel på hur Sverige under årens lopp på ett varierat sätt agerat som företrädare för barn i den internationella politiken. Artikeln pekar, precis som flera andra bidrag i detta temanummer, på betydelsen av att studera de många gånger nära relationerna mellan det civila samhällets organisationer och regeringen när det gäller att företräda barn och deras rättigheter.

I det här numrets avslutande artikel, *Barns inkludering i demokratin – nya värderingar och åtgärder sedan den allmänna rösträttens införande*, ger Gunnel Gustafsson en övergripande historisk och samtida översikt av ett antal centrala frågor om barns inkludering i demokratin. I artikeln spårar Gustafsson barns och ungas demokratiska deltagande, eller gränserna för det, tillbaka till reformen för allmän och lika rösträtt 1918–1921, via svenska myndigheters växande intresse för barns rättigheter från mitten av 1900-talet och barn och ungas självorganisering i civila samhället för att påverka politiken fram till dagens engagemang i klimatfrågor.

I ett större perspektiv aktualiserar hennes artikel frågan om hur barns och ungas demokratiska deltagande som individer står i relation till hur barn representeras på andra sätt och med vilka medel i en samtida demokrati som Sverige. Hennes artikel visar på hur vår förståelse för barn och ungas demokratiska inkludering inte kan begränsas till rösträtten, det som traditionellt har betraktats som ”demokratins nyckelinstrument”. Frågan om barn och ungas politiska representation måste också sättas i relation till en historisk utveckling där myndigheter tillsammans med aktörer i det civila samhället har tagit på sig rollen att företräda barn och unga i politiken för att säkerställa deras rättigheter och välfärd. Likaså, understryker också Gustafsson, liksom andra artiklar i detta nummer av *Statsvetenskaplig tidskrift*, hur barns och ungas självorganisering i ungdomsförbund och protester visat på strävanden efter demokratiskt deltagande utanför de traditionella politiska institutionerna.

Artikeln pekar på behovet av att anta ett bredare demokratibegrepp som talar till den växande internationella forskningen om hur barn och ungas erfarenheter ifrågasätter var gränserna kan och bör dras för det politiska medborgarskapet. Det innebär också att existerande uppfattningar om demokratins innebörder och vilka institutioner som bär demokratin transformeras (Beckman 2018, Josefsson & Sandin 2021, Nakata & Bray 2020, Wall 2012, 2021). Det har också varit ambitionen med det här numret av *Statsvetenskaplig tidskrift* och en anledning att vi placerat Gunnel Gustafssons artikel sist i detta nummer. Det finns också ett annat skäl att vi sätter hennes artikel sist. Hon avslutar sin artikel i en optimistiskt ton. Barn och ungas representation är i grunden inte ett problem utan en möjlighet. Det är också därför vi har uppfattat det som viktigt att när vi nu firar demokratins drygt 100-åriga existens i Sverige också

uppmärksammar att den kampen inte är avslutad utan ständigt pågående, och att ungas representation och demokratiska deltagande förtjänar fortsatt uppmärksamhet.

## Referenser

- Amnå, Erik, Ekström, Mats, Kerr, Margaret & Stattin, Håkan, 2009. "Political socialization and human agency. The development of civic engagement from adolescence to adulthood", *Statsvetenskaplig Tidskrift* 111(1), s. 27-40.
- Amnå, Erik, Ekström, Mats & Stattin Håkan, 2016. *RJ:s skriftserie nr 12. Slutrapport från Riksbankens Jubileumsfonds forskningsprogram "Politisk socialisation och aktörskap: Utvecklingen av ungdomars medborgerliga engagemang"*. Göteborg: Makadam förlag.
- Archard, David & Macleod, Colin, 2002. *The Moral and Political Status of Children*. Oxford: Oxford University Press.
- Beier, J., Marshall (red.), 2020. *Discovering Childhood in International Relations*. Palgrave Macmillan.
- Berggren, Henrik, 1995. *Seklets ungdom: retorik, politik och modernitet 1900-1939*. Avhandling. Stockholms universitet.
- Bergman, Helena & Johansson, Peter, 2002. *Familjeangelägenheter: modern historisk forskning om välfärdsstat, genus och politik*. Stockholm/Stehag.
- Bessant, Judith, 2021. *Making-up people: youth, truth and politics*. Abingdon: Routledge.
- Bray, Daniel & Nakata, Sana, 2020. "The figure of the child in democratic politics", *Contemporary Political Theory* 19(1), s. 20-37.
- Broberg, Gunnar, Wikander, Ulla & Åmark, Klas (red.), 1993-1994. *Svensk historia underifrån*. Stockholm: Ordfront.
- Buhre, Frida, 2022. "Representing Youth Climate Justice Activism: Visual Rhetoric of the Fridays for Future on Instagram", i Sandin, Bengt, Josefsson, Jonathan, Hanson, Karl & Balagopalan, Sarada (red.), *The Politics of Children's Rights and Representation*. Palgrave Macmillan. Kommande.
- Bäck, Emma A., Bäck, Hanna, Fredén, Annika & Gustafsson, Nils A., 2019. "Social safety net? Rejection sensitivity and political opinion sharing among young people in social media", *New Media & Society* 21(2), s. 298-316.
- Capoccia, Giovanni & Ziblatt, David, 2010. "The Historical Turn in Democratization Studies: A New Research Agenda for Europe and Beyond", *Comparative Political Studies* 43(8-9), s. 931-968.
- Cowley, Philip & Denver, David, 2004. "Votes at 16? The case against", *Representation* 141(1), s. 57-62.
- Chan, Tak, Wing & Clayton, Matthew, 2006. "Should the Voting Age be Lowered to Sixteen? Normative and Empirical Considerations", *Political Studies* 54(3), s. 533-558.
- Christiano, Thomas & Bajaj, Sameer, 2021. "Democracy", *Stanford Encyclopedia of Philosophy*.
- Cunningham, Steve & Lavalette, Michael, 2016. *Schools out! The hidden history of Britain's School Strikes*. London: Bookmarks.
- Cummings, Michael, 2020. *Children's Voices in Politics*. Peter Lang.

- Dahl, Robert, 1971. *Polyarchy: participation and opposition*. New Haven: Yale University Press.
- Dahl, Robert, 1989. *Democracy and its critics*. New Haven: Yale University Press.
- Dahl, Viktor, Amná, Erik, Banaji, Shakuntala, Landberg, Monique, Šerek, Jan, Ribeiro, Norberto, Beilmann, Mai, Pavlopoulos, Vassilis & Bruna, Zani, 2018. "Apathy or alienation? Political passivity among youths across eight European Union countries", *European Journal of Developmental Psychology* 15(3), s. 284–301.
- de Castro, Luiz Ricardo, 2020. "Why global? Children and childhood from a decolonial perspective", *Childhood* 27(1), s. 48–62.
- de Moor, Joost, De Vydt, Michiel, Uba, Katrin & Wahlström, Mattias, 2021. "New kids on the block: taking stock of the recent cycle of climate activism", *Social Movement Studies* 20(5), s. 619–625.
- Disch, Lisa, 2011. "Toward a mobilization conception of democratic representation", *American Political Science Review* 105(1), s. 100–114.
- Disch, Lisa, 2019. "Introduction: the end of representative politics?", s. 1–13 i Disch, Lisa, van de Sande, Mathijs & Urbinati, Nadia (red.), *The constructive turn in political representation*. Edinburgh University Press.
- Ericsson, Martin & Brink, Pinto Andrés, 2019. *Den bråkiga staden: ungdomsupplopp och ungdomspolitik i efterkrigstidens Stockholm*. Stockholmia förlag.
- Eichorn, Jan & Bergh, Johannes (red.), 2020. *Lowering the Voting Age to 16: Learning from Real Experiences Worldwide*. Palgrave Macmillan.
- Eichhorn, Jan & Bergh, Johannes, 2021. "Lowering the Voting Age to 16 in Practice: Processes and Outcomes Compared", *Parliamentary Affairs* 74(3), s. 507–521.
- Farson, Richard, 1974. *Birthrights: A Bill of Rights for Children*. Harmondsworth: Penguin Books.
- Goddard, Jim, McNamee, Sally, James, Adrian & James, Allison (red.), 2005. *The Politics of Childhood: International Perspectives, Contemporary Developments*. Palgrave Macmillan.
- Giugni, Marco & Grasso, Maria (red.), 2020. *Youth and Politics in Times of Increasing Inequalities*. Palgrave Macmillan.
- Gustafsson, Gunnel, 2001. "Rösträtten och barnen", s. 199–212 i Jönsson, Christer (red.), *Rösträtten 80 år*. Stockholm.
- Gustafsson, Gunnel, 2021. "Barns inkludering i demokratin – nya värderingar och åtgärder sedan den allmänna rösträttens införande", *Statsvetenskaplig tidskrift*. Detta nummer.
- Hallberg, Mathilda, 2017. *Barn till beskådan: familj, välfärdsstat och nation i fototävlingar och fotoböcker 1930–1944*. Avhandling. Linköpings universitet.
- Hallett, Christine & Prout, Allen (red.), 2003. *Hearing the voices of children: social policy for a new century*. London: Routledge.
- Hart, Daniel & Youniss, James, 2017. *Renewing Democracy in Young America*. New York, NY: Oxford University Press.
- Hawes, Joseph, M., 1991. *The Children's Rights Movement: A History of Advocacy and Protection*. Boston: Twayne Publishers
- Holt, John, 1973. *Escape from Childhood: The Needs and Rights of Children*. Oxford: Oxford University Press.
- Holmberg, Arita & Alvinus, Aida, 2020. "Children's protest in relation to the climate emergency: A qualitative study on a new form of resistance promoting political and social change", *Childhood* 27(1), s. 78–92.

- Holzscheiter, Anna, 2010. *Children's Rights in International Politics: The Transformative Power of Discourse*. Palgrave Macmillan.
- Holzscheiter, Anna, 2016. "Representation as power and performative practice: Global civil society advocacy for working children", *Review of International Studies* 42(2), s. 205–226.
- Holzscheiter, Anna, Josefsson, Jonathan & Sandin, Bengt, 2019. "Child Rights Governance: an introduction", *Childhood* 26(3), s. 271–288.
- Hart, Roger, A., 2007. *Children's Participation: The Theory and Practice of Involving Young in Community Development and Environmental Care*. London: Unicef.
- James, Allison, 2007. "Giving voice to children's voices: practices and problems, pitfalls and potentials", *American anthropologist* 109(2), s. 261–272.
- Josefsson, Jonathan, 2017. "'We beg you, let them stay!': right claims of asylum-seeking children as a socio-political practice", *Childhood* 24(3), s. 316–332.
- Josefsson, Jonathan & Wall, John, 2020. "Empowered inclusion: theorizing global justice for children and youth", *Globalizations* 17(6), s. 1043–1060.
- Josefsson, Jonathan, 2021. "Lyssnandets politik: barns och ungas politiska representation i en tid av restriktiv migrationspolitik", *Statsvetenskaplig tidskrift*. Detta nummer.
- Josefsson, Jonathan & Sandin, Bengt, 2021. "Ålder som måttstock för politiskt medborgarskap: rösträts- och valbarhetsålder i Sverige under 1900-talet", s. 157–190 i Berg, Annika & Ericsson, Martin (red.), *Allmän rösträtt? Rösträttens begränsningar i Sverige efter 1921*. Göteborg: Makadam förlag.
- Kallio, Pauliina & Häkli, Jouni, 2013. "Children and young people's politics in everyday life", *Space & Polity* 17(1), s. 1–16.
- Kotek, Joel, 2003. "Youth organizations as a Battlefield in the Cold War", *Intelligence and National Security* 18(2), s. 168–191.
- Leviner, Pernilla, 2018. "Barnkonventionen som svensk lag: En diskussion om utmaningar och möjligheter för att förverkliga barns rättigheter", *Förvaltningsrättslig tidskrift* 2.
- Lindgren, Cecilia, 2006. *En riktig familj: adoption, föräldraskap och barnets bästa 1917–1975*. Stockholm: Carlsson
- Littmarck, Sofia, Lind, Judith & Sandin, Bengt, 2018. "Negotiating parenting support: welfare politics in Sweden between the 1960s and the 2000s", *Social Policy and Society* 17(3), s. 491–502.
- Littmark, Sofia, 2017. *Barn, föräldrar, välfärdsstat: den politiska debatten om föräldrautbildning och föräldrastöd 1964–2009*. Avhandling. Linköpings universitet.
- Lundström, Tommy, 1993. *Tvångsomhändertagande av barn: en studie av lagarna, professionerna och praktiken under 1900-talet*. Stockholm.
- Lundy, Laura, 1998. "In defence of tokenism? Implementing children's right to participate in collective decision-making", *Childhood* 25(3) (2018), s. 340–354.
- Nishiyama, Kei, 2017. "Deliberators, not Future Citizens: Children in Democracy", *Journal of Public Deliberation* 13 (1).
- Norris, Pippa (red.), 1999. *Critical Citizens Global Support for Democratic Governance*. Oxford: Oxford University Press.
- Nagel, Jack H. & Smith, Roger M., 2013. *Representation: Elections and Beyond*. Philadelphia: Pennsylvania University Press.

- Nakata, Sana, 2015. *Childhood citizenship, governance and policy: the politics of becoming adult*. Abingdon: Routledge.
- Olsson, Stefan, 2008. "Rösträtt för barn – en kritik av kompetensens betydelse för demokratins funktionssätt", *Tidskrift för Politisk Filosofi* 12(2), s. 7-34.
- Margolin, Cynthia Rae, 1978. "Salvation versus Liberation: The Movement for Children's Rights in a Historical Context", *Social Problems* 25(4), s. 441-52.
- Pickard, Sarah, 2019. *Politics, protest and young people: political participation and dissent in 21st Century Britain*. Palgrave Macmillan.
- Pitkin, Hanna F., 1967. *The concept of representation*. Los Angeles: University of California Press.
- Pitkin, Hanna F., 2004. "Representation and democracy: uneasy alliance", *Scandinavian political studies* 27(3), s. 335-342.
- Ponnert, Lina & Sonander, Anna (red.), 2019. *Perspektiv på barnkonventionen: Forskning, teori och praktik*. Lund Studentlitteratur.
- Reynaert, Didier, Bouverne-de-Bie, Marie & Vandeveldel, Stijn, 2009. "A Review of Children's Rights Literature Since the Adoption of the United Nations Convention on the Rights of the Child", *Childhood* 16(4), s. 518-534.
- Rollo, Toby, 2021. "Democratic silence: two forms of domination in the social contract tradition", *Critical Review of International Social and Political Philosophy* 24(3), s. 316-329.
- Runciman, David, 2007. "The paradox of political representation", *Journal of Political Philosophy* 15, s. 93-114.
- Rönningberg, Margareta, 2014. *Barns rätt till sin röst: om de yngstas politiska och kommunikativa rättigheter*. Visby: Filmförlaget.
- Sjöberg, Johanna & Sköld, Johanna, 2021. "Childcare for sale: mapping private institutions in Sweden 1900-1975", *Journal of the History of Childhood and Youth* 14., s. 113-132.
- Sandin, Bengt & Halldén, Gunilla (red.), 2003. *Barnets bästa: en antologi om barndomens innebörder och välfärdens organisering*. Stockholm/Stehag: Brutus Östling bokförlag Symposion.
- Sandin, Bengt, Josefsson, Jonathan, Hanson, Karl & Balagopalan, Sarada (red.), 2022. *The Politics of Children's Rights and Representation*. Palgrave Macmillan. Kommande.
- Sandin, Bengt, 2013. "The History of Children's Well-Being in the West", s. 31-86 i Asher, Ben-Arieh, Casas, Ferran, Frönes, Ivar & Korbin, Jill E. (red.), *Handbook of Child Well-Being. Theories, Methods and Policies in Global Perspective*. Dordrecht.
- Sandin, Bengt, 2018. "Barnuppfostran, föräldraskap och barns rättigheter: en studie av diskussionen kring agalagen 1979", s. 55-65 i Lundberg, Victor & Riving, Cecilia (red.), *Mellan Malmö och Minneapolis: kulturhistoriska undersökningar tillägnade Lars Edgren*. Lund: Arkiv förlag.
- Sandin, Bengt, 2020. "History of Children and Childhood – Being and Becoming, Dependent and Independent", *The American Historical Review* 125(4), s. 1306-1317.
- Sandin, Bengt, Sköld, Johanna & Schiratzki, Johanna, 2022. "Var går gränsen för statens ansvar? Upprättelseprocessen för dem som vanvårdats i samhällsvård i ett historiskt perspektiv på normalitet, aga och barns rättigheter", *Statsvetenskaplig tidskrift*. Detta nummer.
- Schrag, Francis, 1975. "The child's status in the democratic state", *Political Theory* 3(4), s. 441-457.

- Stockemer, Daniel & Sundström, Aksel, 2019. "Young deputies in the European Parliament: a starkly underrepresented age group", *Acta Politica* 54, s. 124–144.
- Sundkvist, Maria, 1994. *De vanartade barnen: mötet mellan barn, föräldrar och Norrköpings barnavårdsnämnd 1903–1925*. Uppsala: Hjelms.
- Sundström, Aksel & Stockemer, Daniel, 2021. "Conceptualizing, Measuring, and Explaining Youths' Relative Absence in Legislatures", *Political Science & Politics*, 54(2), s. 195–201.
- Taft, K., Jessica, 2019. *The kids are in charge: activism and power in Peru's movement of working children*. New York: New York University Press.
- Therborn, Göran, 2018. *Kapitalet, överheten och alla vi andra: klassamhället i Sverige – det rådande och det kommande*. Lund: Arkiv förlag.
- Tingsten, Herbert, 1937. *Political behavior: studies in election statistics*. London: P.S. King.
- Quennerstedt, Ann, 2013. "Children's Rights Research Moving into the Future – Challenges on the Way Forward", *International Journal of Children's Rights* 21, s. 233–247.
- Urbinati, Nadia & Warren, Mark, 2008. "The concept of representation in contemporary democratic theory", *Annual Review of Political Science* 11, s. 387–412.
- Wahlström, Mathias, et. al., 2019. *Protest for a future: Composition, mobilization and motives of the participants in Fridays For Future climate protests on 15 March, 2019 in 13 European cities*. Project Report. Protest for a Future. Tillgänglig på: [https://eprints.keele.ac.uk/6571/7/20190709\\_Protest%20for%20a%20future\\_GCS%2](https://eprints.keele.ac.uk/6571/7/20190709_Protest%20for%20a%20future_GCS%2).
- Wall, John, 2012. "Can democracy represent children? Towards a politics of difference", *Childhood* 19(1), s. 86–100.
- Wall, John, 2021. *Give children the right to vote: on democratizing democracy*. London: Bloomsbury Academic.
- Weibull, Jörgen & Küng, Andreas, 1987. "Ge barnen rösträtt", *Dagens Nyheter*, 18 november.
- Öhrvall, Richard, 2018. *Growing into Voting: Election Turnout among Young People and Habit Formation*. Avhandling. Linköpings universitet.